

HEINRICH HEINE

1849 októberében

Lecsillapult a förgeteg,
És odahaza újra csend lett;
Germánia, e nagy gyerek
Örülhet majd karácsonyfái mellett.

Családi boldogság a cél,
Gonosz, ki magasabbra szállna –
A békefecske visszatér,
A tető alatt régi fészke várja.

Folyó és erdő oly nyugodt,
Merengő holdsugárban áznak;
Csak néha dörren – löttek ott? –
Talán barátom volt, kit eltaláltak.

Izgága volt s lövésre kész
Fegyvert tartott tán a kezében
(Nincs mindenkiben annyi ész,
Mint Flaccusban, ki elszaladt merészen).

Új durranás. Ez ám a bál,
Tűzijátékos Goethe-ünnep.
Sírgödreből Sontag kiszáll,
És dallal üdvözli a röppentyűket.

És Liszt, a Franz is újra jön,
Még él, nem vágták el a torkát
Magyarországi harcmezőn;
Nem ölte őt meg se orosz, se horvát.

Magyarország vére ömöl,
Szabadság végső sánca romban –
De lovag Franz még tündököl,
Szablyája sem csorbult ki – a komódban.

Még él, a Franz, és unokák
Körében regél majd kitarton
Száz szabadságharcos csodát:
„Így álltam lesbe s így döfött a kardom!”

milyen hibája sem: „a lelkem” – írja *Vallomásaiban* 1831-es párizsi megérkezését felidézve – „az én oly érzékeny lelkem, amit marokra szorított a porosz kegyetlenkedéstől való félelem, kitárulkozott a csiszolt francia modor barátságos melegében”.⁵ Báró Eötvös, Montalembert barátja és Victor Hugo tanítványa, *A karthausiban* szintén utal a városra: „Oh, mert ki nem álmodott Párizsról gyermekkorában [...], kinek lelkét nem tölti vágy, ha csodáiról hall...?”⁶

E nagyváros csodái a fejlett civilizáció kényelmében, az élénk intellektuális életben rejlettek, és a befogadó természetes nagylelkűségében azok iránt, akik szelleméből merítették.

Ekkor vált Párizs kozmopolita fővárossá, nagy nemzetközi középponttá, ahol, ahogy Georges Bourgin az 1848-as franciaországi forradalomról szóló tanulmányában⁷ írja, németek, olaszok és lengyelek találkoztak, hogy ki ne felejtjük a szerényebb magyar, görög vagy román kolóniát.

⁵ *H. Heines sämtliche Werke*, (H. Heine összes művei), Szerk.: von G. Karpeles, Leipzig, vol. VIII, p. 25.

⁶ Eötvös Párizs iránt érzett csodálatáról és irodalmi iskolájáról l. Sötér István, *Magyar-francia kapcsolatok*, Teleki Pál Intézet, Budapest, 1946.

⁷ 1848 *dans le Monde. Le Printemps des Peuples*. (1848 a világban. A népek tavasza), p. 178.

Magyar, ha hallom a neved,
Német zekémet szűknek érzem,
Alatta óceán pezseg,
És mintha kürtök zendülnének értem!

Lelkemben újra felrivall
A rég elzengett ősi monda,
Csörömpölő, vad harci dal
A Nibelungok vesztét panaszolja.

Most is ugyanúgy hős a hős,
Csak nevíük változott azóta,
Az új rege is ismerős,
S a hősmagasztaló ősrégi nóta.

Orrom-facsaró győztesek,
Vakognak, nyílnak és rőfögnek.
De csitt, költő, megárt neked –
Nagyon beteg vagy, és hallgatni bölcsebb.

A sors is ugyanaz megint –
Csodáltuk zászlók büszke röptét,
De a hőst ősz szokás szerint
A vadállati hatalmak legyőzték.

Ökörkórus és medvekar
Új szövetségbe összeálltak.
Elhullsz. Vigasztalódj, magyar,
Mit mi élvezünk, szörnyebb a gyalázat.

Hisz téged tisztos bestiák
tiportak a véres talajba;
De ránk disznók raknak igát,
És farkasok, és rühes kutya-falka.

EÖRSI ISTVÁN fordítása

Kétségtelenül a lengyel politikai menekültek alkották a legnagyobb és legrégebbi kolóniát. Néhány lengyel szorosán bekapcsolódott a francia életbe, mint például Mickiewicz, a Collège de France professzora, vagy Czartoryski, az emigráns lengyel arisztokraták vezetője, aki előtt a legelzártabb saint-germaini szalonok is megnyíltak. Mind a három lengyel csoportosulás, a monarchistáké, a *Hotel Lambert*, ugyanúgy, mint a *Lengyel Demokratikus Társaság* és a legradikálisabb, a *Fiatal Lengyelország*, amely Mazzini „Fiatal Európá”-jához tartozott, a francia politikai elméletek hatása alatt állt.⁸ Másrészről azt is megállapíthatjuk, hogy Mickiewicz tanítása és annyi más lengyel értelmiségi tevékenysége a francia fővárosban megerősítette a francia gondolkodók azon természetes hajlamát, miszerint Franciaországnak kell az elnyomott népek védelmezőjének és az elmaradott nemzetek nevelőjének lennie. A lengyelek ösztönző jelenlétére reagálva, akik mintegy szemrehányásként álltak a szabad ember lelkiismerete előtt, Michelet 1848 márciusában, amikor diadalmasan visszatért a Collège de France-ra, „a világ szent egységét, Kelet és Nyugat szünetelő szövetségét” ünnepelte. Mennyire igaza volt Mickiewicznek, amikor

⁸ Id. mű, Benjamin Goriély, *La Pologne en 1848* (Lengyelország 1848-ban), p. 279–285.